

JENŐ, Visszatekintés az Új magyar nyelvjárási atlaszra (2025: 224–228). – Akadémiai székfoglalókat is olvashatunk a Magyar Nyelv évfolyamaiban, pl. HOFFMANN ISTVÁN, Névadók és névhasználók az Árpád-korban (2025: 385–399). Nyelvész akadémikusok kerek évfordulójáról ugyancsak megemlékezünk, pl. a hetvenéves Tolcsvai Nagy Gáborról (2023: 501–505), Hoffmann Istvánról (2023: 377–380), a nyolcvanéves Kiss Jenőről (2023: 129–134), Honti Lászlóról (2023: 496–501). – A Tudománytörténet rovatunkban híres akadémikusok munkásságát is elemezzük, árnyaljuk, pl. Gombocz Zoltánét (2023: 364–366), Zsirai Miklósét (2025: 67–69), Herman Józsefét (2025: 70–71), Benkő Lorándét (2025: 329–332). A 2026/2. számban közöljük a Szentkatolnai Bálint Gábor és az MTA kapcsolatát elemző írást. – Még ebben az évfolyamban publikáljuk Az élő Akadémia kétszáz éve: a nyelvtudomány és az MTA című jubileumi kötetről szóló ismertetést.

JUHÁSZ DEZSŐ

a Magyar Nyelvtudományi Társaság elnöke,
a Magyar Nyelv felelős szerkesztője

Zelliger Erzsébet 80 éves*

Tisztelt Kollégák, Tanítványok és Tisztelők!

Kedves Erzsi Tanámó!

Köszöntő szavaimat hadd kezdjem egy FERDINAND DE SAUSSURE-nek tulajdonított gondolattal: „Az idő megváltoztat minden dolgot; nincs ok feltételezni, hogy a nyelv kivonná magát ettől az egyetemes törvény alól.” Ezt az alapvető igazságot úgy fűzhetjük tovább, hogy az idő ugyan változást eredményez, a nyelv is mindig újabb formákat ölt, ugyanakkor a maradandóság is jellemzi a nyelv történetét, de ez csak azok számára nyilvánvaló, akik e bonyolult folyamatot megértik, dokumentálják és továbbadják.

A mai különleges alkalmon Zelliger Erzsébet nyugalmazott egyetemi docens 80. születésnapját ünnepeljük. Ez a kerek évforduló alkalmat nyújt egy gazdag és sokrétű életmű méltatására, ünnepeltünk ugyanis több évtizedes munkásságával jelentősen hozzájárult a nyelvtörténet, dialektológia, szociolingvisztika és rovásírás-kutatás fejlődéséhez. Ezek mellett az oktatásban, a tudománynépszerűsítésben és a közösségi tevékenységekben is egyaránt maradandót alkotott.

Zelliger Erzsébet 1945-ben született a csallóközi Somorján. A családi háttér és indíttatás minden bizonnyal hozzájárult ahhoz, hogy későbbi kutatásai során kiemelt figyelmet fordított a határon túli magyar közösségek nyelvhasználatának és identitásának

* Elhangzott a Magyar Nyelvtudományi Társaság felolvasóülésén 2025. május 27-én.

vizsgálatára. Egyetemi tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán végezte, ahol 1969-ben magyar nyelv és irodalom szakos tanári diplomát szerzett. 1975-ben bölcsészdoktori címet kapott, 1990-ben pedig megvédte kandidátusi értekezését. Oktatói munkája 1969-ben kezdődött az ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárástani Tanszékén, ahol 1993-tól egyetemi docensként tanított 2010-es nyugállományba vonulásáig. Emellett 1993 és 1999 között a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Magyar Nyelvi Tanszékén, 2005 és 2006 között pedig a Bécsi Egyetem Finnugor Tanszékén is tartott órákat.

Zelliger Erzsébet munkásságának középpontjában a magyar nyelv története, valamint a nyelv területi és társadalmi változatossága áll. Ezek egymást kiegészítve jelennek meg publikációiban, amelyek alapján egy többdimenziós nyelvészeti életmű rajzolódik ki előttünk. Több mint 290 publikációjával ünnepeztünk a nyelvtudomány termékeny szerzői közé sorolható.

Kutatómunkája során kiemelkedő figyelmet fordított a magyar nyelv történeti változására. Tagja volt a Benkő Loránd által vezetett etimológiai szótári, valamint a történeti grammatikai munkacsoportnak. Utóbbi keretében részletesen elemezte a korai ómagyar kori összetett szavak alakulását. Különösen kiemelkedőek a Tihanyi Alapítólevéllel kapcsolatos kutatásai, melyek során az egyik legfontosabb nyelvemlékünk átfogó és részletekbe menő elemzését végezte el. Ezen munkái nemcsak a nyelvtörténet, hanem a magyar kultúrtörténet szempontjából is jelentősek, ugyanakkor az oktatásban is kiválóan használhatóak.

Szociolingvisztikai tárgyú kutatásai során a határon túli magyar közösségek nyelvhasználatát, különösen is a felső-ausztriai magyar diaszpóra nyelvi helyzetét tanulmányozta, feltárva a kétnyelvűség, az identitás kérdéseit, a nyelvi kiegyenlítődés és a nyelvvesztés folyamatait, valamint bemutatta a kódválasztás és a nyelvi attitűdök szerepét a magyar szórványközösségek nyelvi életében.

Nagyjából másfél évtizede, de különösen is a 10 évvel ezelőtti méltatás óta eltelt időszakban érdeklődése a magyar őstörténet és a rovásírásos emlékek felé fordult, nyelvtörténészként jelentős szerepet játszott a székely-magyar rovásírás tudományos kutatásának megújításában.

Vizsgálatainak fontos általános tanulsága, hogy a rovásírásos emlékek nem csupán írástörténeti, hanem nyelvtörténeti szempontból is kiemelkedőek, a latin betűs forrásokhoz hasonlóan ezek is magyar nyelvemléknek tekinthetők/tekintendők. Felhívta a figyelmet arra, hogy a magyarországi tudományos közösség hosszú ideig elhanyagolta a rovásírás kutatását, ami hátráltatta a nyelv- és nyelvjárástörténeti vonatkozások feltárását. Az elvi alapvetés megfogalmazását gyakorlati vizsgálatok is követték. Számos korai rovás emlék megfejtésére és a rovásírás történeti kontextusának feltárására tett kísérletet. Egyik kiemelkedő tanulmányában, a Hangtörténet és rovásábécé című munkájában kritikai elemzést nyújtott a nikolsburgi ábécé alkalmazhatóságáról a korai rovás emlékek olvasatának megállapításában. Rámutatott arra, hogy a 15. századi ábécé nem tükrözi az ősmagyar kor végi, korai ómagyar kor eleji hangrendszerét, így nem alkalmas a korábbi rovás emlékek megfejtésére. Nyelvtörténészként a rovásfeliratok értelmezése során a nyelvtörténeti ismeretekre támaszkodva a korabeli hangállományt vette alapul, figyelembe véve a hangrendszer változásait és a latin betűs írás hatását is. A Konstantinápolyi felirat kapcsán például kiválóan szemléltette azt, hogy a nyelvtörténeti szempontok figyelmen

kívül hagyása hogyan vezethet hibás értelmezésekhez. Kutatómunkájával elősegítette a rovásírásos emlékek mélyebb megértését és a rovásírás helyének meghatározását a magyar nyelv és kultúra történetében.

Zelliger Erzsébet négy évtizeden át volt az ELTE Nyelvtörténeti Tanszékének oktatója. Szerepet vállalt a nyelvjáráskutatás oktatásában, amelynek keretében nyelvjárás-gyűjtő tanulmányutakat szervezett és vezetett Fodor Katalinnal együtt több évtizeden keresztül. Ezek a tanulmányutak nemcsak a hallgatók gyakorlati képzését szolgálták, hanem hozzájárultak a magyar nyelvjárások dokumentálásához, valamint a hallgatók nyelvjárások iránti pozitív attitűdjének alakításához. Mindez szorosan összefüggött azzal, hogy ünnepeltünk számára a határon túli magyar közösségek nyelvhasználatának a kutatása és megismertetése alapvető fontosságú feladat volt. Az általa feltárt kutatási eredmények nemcsak a tudományos közösség számára voltak értékelhetők, hanem az oktatásban is hasznosultak, hiszen segítették a hallgatók érzékenyítését a határon túli magyarság nyelvi helyzete, a nyelvi sokszínűség, a nyelvi jogok és az identitás kérdései iránt.

Erzsi tanárnő mindig figyelemmel kísérte tanítványai előrehaladását. Ez nemcsak a témavezetésekben, mentorálásban mutatkozott meg, hanem abban is, hogy hosszú éveken át ő volt a Nyelvészeti Diákkör vezetője, sőt nyugdíjas évei alatt is rendszeresen támogatja a Benkő Loránd Nyelvtörténeti Hallgatói Műhely tevékenységét tanácsaival, javaslataival, véleményével. Lelkesedése, hivatástudata és szakmai odaadása révén ma is aktív résztvevője az egyetemi életnek. Mindig lehet arra számítani, hogy doktori dolgozatok opponenseként, tanulmányok bírálójaként, lektoraként tudományos alaposággal, jobbitó szándékkal fejtse ki véleményét.

Zelliger Erzsébet egyetemi oktatói munkája mellett jelentős közéleti tevékenységet is végzett. Több évtizeden át vállalt vezetői feladatot a cserkészmozgalomban. E közösségi munkáját is elismerték, amikor 2020-ban a Magyar Érdemrend lovagkeresztje polgári tagozatával tüntették ki.

Kedves Erzsi! Az elmúlt évtizedek során végzett munkád, a tudományhoz való hozzáállásod és az ifjabb generációk iránti elkötelezettséged példaértékű. Kívánunk további alkotó éveket és sok örömet a családot, kollégáid és ismerőseid körében. Isten éltesse sokáig!

N. FODOR JÁNOS

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem